

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter, inkludert Økokrim
Samtlige politimestere
Sjef Kripos
Sysselmannen på Svalbard

REF.:

VÅR REF.:

2020/00320-001 TNY004

DATO:

16.03.2020

KORONAVIRUS (COVID- 19) – RIKSADVOKATENS RETNINGSLINJER OG DIREKTIVER

1. INNLEDNING

Den foreliggende alvorlige situasjon med virusepidemi stiller politiet og påtalemyndigheten overfor en rekke utfordringer. Den pågående spredningen gjør at virksomheten primært må dreie seg om å ivareta alle forhold som berører liv og helse innenfor vårt ansvarsområde.

Vi må ta høyde for at mange i påtalemyndigheten samtidig kan være fraværende fra sitt arbeid, enten på grunn av sykdom, omsorgsforpliktelser, karantene eller isolering. At mange også benytter hjemmekontor på samme tid som de har omsorg for barn, innebærer at påtalemyndighetens totale kapasitet i en tid fremover vil bli redusert.

I utgangspunktet må samfunnets tiltak nå være veiledende, forebyggende og baseres på befolkningens ønske om å bidra til redusert smitte. Den alt overveiende del av befolkningen trenger ikke straffetrussel for å etterkomme helsemyndighetenes ulike pålegg. Erfaringsmessig vil noen likevel bryte ulike straffesanksjonerte pålegg. Det vil derfor være behov for å benytte reaktive tiltak som kan ha allmennpreventiv smittereduserende effekt.

I årets mål- og prioriteringsrundskriv fremgår det at det er rom for regional prioritering i dialog mellom politimestrene og vedkommende statsadvokat. Epidemien fordrer nå at riksadvokaten gir nasjonale retningslinjer for en sakstype som i utgangspunktet ikke er omfattet av riksadvokatens sentrale prioriteringer.

Uavhengig av straffetrussel skal lovbrudd som innebærer brudd på ulike bestemmelser som bidrar til smitterisiko derfor omfattes av riksadvokatens sentrale prioriteringer. Dette innebærer at politiet og påtalemyndigheten må behandle slike lovbrudd med det alvor og den prioritet situasjonen krever.

I ovennevnte rundskriv heter det også at politimestrene i dialog med vedkommende statsadvokat lokalt kan bestemme at enkelte sakstyper kan nedprioriteres for en periode. I den foreliggende situasjon, hvor politiets og påtalemyndighetens kapasitet begrenses, aksepterer riksadvokaten en midlertidig utvidelse av denne adgangen, særlig dersom en prioritering av reaktiv innsats for smittevernbekjempelse øker tilsvarende.

Riksadvokaten har jevnlig kontakt med førstestatsadvokatene ved de regionale statsadvokatembetene, og det vil blitt gitt ytterligere avklaringer ved behov.

Statsadvokatene og påtalemyndigheten i politiet må sørge for å holde seg oppdatert om eventuelle forskriftsendringer som foretas på smittevernområdet, og det kan være hensiktsmessig å benytte de to linkene nedenfor.

2. NÆRMERE OM HÅNDHEVING AV STRAFFESANKSJONERTE REGLER

Riksadvokaten understreker at formålet med de reaktive tiltak er å bidra til redusert smitterisiko og smittetakt. De allmennpreventive hensyn er således førende for de vurderinger som skal gjøres. Det understrekes også at spredningen av viruset skjer raskt, og at det kan bli behov for snarlige endringer og presiseringer.

Det er vedtatt en rekke sentrale og lokale forskrifter i anledning den pågående pandemi. På Lovdata er disse samlet:

https://lovdata.no/artikkel/oversikt_ny_regulering_knytt_til_koronaviruset/2669

Regjeringen har også en samlet oversikt over de ulike tiltak som er iverksatt:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/innsikt/koronavirus/tidslinje-koronaviruset/id2692402/>

For å stoppe spredning av Covid-19 og bidra til å opprettholde nødvendige helse- og omsorgstjenester fattet som kjent Helsedirektoratet 12. mars 2020 en rekke vedtak med hjemmel i smittevernloven § 4-1 annet ledd, jf. første ledd bokstav a og b. Beslutningen omfatter stengning av alle skoler, universiteter og høyskoler, og andre utdanningsinstitusjoner. Med hjemmel i smittevernloven § 4-1 annet ledd ble det fattet vedtak om forbud mot/stenging av kulturarrangementer, idrettsarrangementer, ulike virksomheter i serveringsbransjen, treningssentre mv.

Den tilknyttede forskriften finnes her:

<https://lovdata.no/LTI/forskrift/2020-03-12-270>

Forskriften er fastsatt med hjemmel i smittevernloven § 4-1, og brudd er straffesanksjonert i § 8-1 hvoretter forsettlig eller uaktsomme overtredelser av loven eller forskrifter gitt i medhold av den straffes med bot eller fengsel inntil 2 år. Dersom overtredelsen har medført tap av menneskeliv eller betydelig skade på kropp eller helse, er straffen bot eller fengsel inntil 4 år.

Merk spesielt at plikter etter lovens § 5-1 ikke er straffbare.

I tillegg ble det den 15. mars 2020 fastsatt to forskrifter, én om blant annet bortvisninger av utlendinger og én om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer.

Forskriften om bortvisning mv. finnes her:

<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-15-293>

Denne forskriften skal normalt ikke håndheves strafferettslig, men tiltakene vil eventuelt kunne gjennomføres med politiets bistand.

Forskrift om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendom mv. finnes her: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-15-294>

Merk at forbudet mot opphold på fritidseiendommer ennå ikke er trådt i kraft, og at den gjelder frem til 1. april d.å. Riksadvokatembetet har foreslått at bestemmelsen gjøres mer presis.

Videre ble det den 15. mars foretatt endring i forskrift 13. mars 2020 nr. 287 om karanteneregler ved ankomst til Norge etter reiser utenfor Norden: <https://lovdata.no/pro/#document/LTI/forskrift/2020-03-15-295>

Det antas at det er brudd på de to sistnevnte forskriftene det særlig kan bli aktuelt å straffeforfølge. Forsettlig eller grovt uaktsomme overtredelser av disse straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder. Det innebærer at påtalekompetansen ligger til påtalemyndigheten i politiet, jf. straffeprosessloven § 67 annet ledd bokstav a. De alt overveiende forhold som skal straffeforfølges vil således avgjøres av politiet. Statsadvokatene må derfor følge opp håndhevingspraksisen.

Riksadvokaten legger som et utgangspunkt til grunn at utferdigelse av forelegg er en hensiktsmessig reaksjon for alle disse overtredelsene. Det bør i den foreliggende situasjon, hvor også domstolene innskrenker sin virksomhet, være maktpåliggende at de reaktive tiltak er målrettede og effektive.

Hensynene bak strafforfølging må som nevnt hele tiden være å begrense utbredelsen av smitte. Det vil oppstå en rekke tvilstilfeller, ikke minst som følge av befolkningens usikkerhet om hva som er anbefalinger og råd og hva som er straffesanksjonerte pålegg. Påtalemyndigheten må ta høyde for dette ved sine vurderinger.

Riksadvokatene fastsetter følgende retningslinjer for utferdigelse av forelegg etter ovennevnte forskrifter:

1. Det må nøye vurderes hvilke brudd det skal reageres strafferettslig mot, og påtalemyndigheten skal som hovedregel alltid konsulteres før politiet inngir anmeldelse for brudd. Unntak må være for de helt klare tilfeller.
2. Påtalemyndigheten kan i alle tilfeller selv beslutte iverksettelse av etterforskning, jf. straffeprosessloven § 62 a første ledd. Det er ikke krav om påtalebegjæring fra særskilt myndighet.
3. Påtalemyndigheten bør normalt rådføre seg med lokale helsemyndigheter som besitter kunnskap om smitterisiko, slik at de brudd som straffeforfølges får størst mulig effekt. Det kan likevel tenkes unntak for åpenbare overtredelser som ikke krever en slik smittefaglig vurdering.
4. Saker om brudd må gis høy prioritet. Straffereaksjonene bør komme så hurtig som mulig, samtidig som kravene til kvalitet og rettssikkerhet ivaretas. Politidistriktene må sørge for at eventuelle forelegg bekjentgjøres på en måte som understøtter effekten. Ved slik offentliggjøring må personvern og taushetsplikt iakttas på vanlig måte.

5. Påtalemyndigheten i politiet har ikke selvstendig påtalekompetanse etter smittevernloven. Påtalekompetansen tilligger statsadvokaten, med unntak av de forskrifter som nå er etablert med strafferamme på bøter eller fengsel inntil 6 måneder, hvor påtalekompetansen som nevnt er hos påtalemyndigheten i politiet. Det er likevel nødvendig at førstestatsadvokatene og politiet etablerer hensiktsmessige varslingsordninger, for å sikre at statsadvokatene kan få behandlet saker hvor statsadvokaten har kompetanse med tilstrekkelig hurtighet. Dette gjelder som nevnt antageligvis et mindre antall saker, nemlig de som har sin ordinære straffetrussel i smittevernloven § 8-1, jf. nedenfor under pkt. 6.
6. For forelegg som utferdiges med hjemmel i forskrift om møteforbud og stengning av virksomhet, se <https://lovdata.no/LTI/forskrift/2020-03-12-270>, fastsetter riksadvokaten at botens størrelse på individnivå normalt skal være kroner 20.000, subsidiært fengsel i 15 dager. På vanlig måte må imidlertid straffeloven § 53 annet ledd iakttas.

Dersom det utferdiges forelegg til foretak, skal botens størrelse normalt ikke være lavere enn 50.000 kroner.

7. For forelegg som utferdiges med hjemmel i forskriftene om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer, jf. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-15-294> og <https://lovdata.no/pro/#document/LTI/forskrift/2020-03-15-295>, fastsetter riksadvokaten at botens størrelse for brudd på karantenereglene normalt skal være kroner 20.000, subsidiært fengsel i 15 dager.

For personer som tar opphold på sine hytteeiendommer i annen kommune fastsettes boten normalt til kroner 15.000, subsidiært fengsel i 10 dager.

Også her må straffeloven § 53 annet ledd iakttas.

Dersom det foreligger skjerpende omstendigheter må bøtenivået økes. Ved brudd på forbudet mot opphold på fritidseiendommer, vil det kunne oppstå vanskelige avgrensninger hvis det er flere til stede på fritidseiendommen eller hvis ektefeller er til stede sammen. Det bør likevel normalt være tilstrekkelig at forelegget utferdiges til én person i husstanden. Forbudet i § 5 retter seg mot den som "har" fritidseiendom. Dette omfatter den som eier fritidseiendommen, men må sannsynligvis forstås videre enn dette, slik at forbudet retter seg mot enhver som har tilgang til en fritidseiendom. For å unngå unødig tolkningstvil bør forelegg normalt rette seg mot en som helt eller delvis eier fritidseiendommen.

8. Det understrekes som nevnt at disse retningslinjene er foreløpige. Virusepidemien utvikler seg hurtig, og det må forventes å oppstå et tilsvarende snarlig behov for avklaringer, presiseringer og endringer. Det vil dessuten åpenbart være omstendigheter som ikke er omfattet, blant annet om nye kriminalitetsutfordringer relatert til den alvorlige situasjonen Norge nå står i.

Våre nasjonale lovbudgodkjennere (statsadvokat Stein Vale og politiinspektørene Magnar Pedersen og Thomas Eliassen Darell) har nå oppdatert lovbudtabellen i BL med de aktuelle nasjonale forskrifter. Merk at det også er flere lokale forskrifter fastsatt av kommuneleger og kommunestyrer, og for disse ligger påtalekompetansen hos statsadvokatene, jf. den alminnelige straffetrusselen i smittevernloven § 8-1. Riksadvokaten bemerker at disse lokale forskrifter normalt er av veiledende karakter. Straffeforfølgning for overtredelser av

slike forskrifter, må eventuelt reserveres til de helt ekstraordinære tilfeller. Vi må ikke komme i en situasjon nå der det unødig opprettes straffesaker.

For lovbudtabellen vil de nasjonale lovbudgodkjennere foreta fortløpende oppdateringer – i alle fall for nasjonale forskrifter – og kan konsulteres ved behov.

Inntil videre er det riksadvokatens syn at bestemmelsene om smitteoverføring i straffeloven § 237 og § 237a ikke er anvendelige i den foreliggende situasjon, med mindre det foreligger helt klar forsettlig smitteoverføring til personer i risikogruppene.

Riksadvokaten vil snarlig komme med ytterligere pålegg og presiseringer hva gjelder straffesaksbehandlingen. Dette vil blant annet omfatte spørsmål om oversendelse av saker til domstolene, bruk av telefonavhør, rettslige obduksjoner, forkynnelser, ulike prioriteringer og spørsmål vedrørende varetektsfengslinger.

Jørn Sigurd Maurud
(sign)

Terje Nybøe
Førstestatsadvokat
(sign)

Gjenpart:

1. Justis- og Beredskapsdepartementet
2. Politidirektoratet
3. Domstoladministrasjonen
4. Helsedirektoratet
5. Folkehelseinstituttet